

Tractatvs De Sacramentis Et Censvris

Hurtado, Gaspar

Moretus, 1633

Dispytatio I. De natura Sponsalium, & eorum valore ad obligandum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94788](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94788)

TRACTATUS DE MATRIMONIO.

DISPUTATIO PRIMA.

De natura Sponsalium, & eorum valore
ad obligandum.

DIFFICULTAS PRIMA.

Quid sint Sponsalia.

SPONSALIA tripliciter sumuntur. Primò, quamvis raro, promuneribus sponsæ ab sponso collatis, ut sumuntur 1. Reg. 18. *Non habet Rex sponsalia necesse.* Secundo sæpe & propriè sumuntur pro contractu matrimonij nondum consum-

sunt promissiones futuri matrimonij: & sponsi dicuntur, quia sunt promissi. Sponsalia ergo sunt futurarum nuptiarum mutua promissio, ut definiuntur in cap. *Nostros* 30. quæst. 5. excepta particula *mutua*: ea tamen deducitur ex L. 1. ff. De sponsalib. ubi sponsalia dicuntur repromissio. Insinuatur quoque in cap. *Præterea*. 2. & in cap. *De illis*. 5. & in cap. *Sponsam*. 8. de Sponsalibus. Et quidem non ob aliam rationem sponsalia dicuntur in numero plurali, nisi quia sunt mutua promissio.

Ex quo deducitur, impedimentum publicæ honestatis (quod ex sponsalibus oritur, ut dicemus Disp. xxiv.) non oriri, quando promissio matrimonij non fuit mutuo facta, id est ab utroque contrahente, quamvis facta fuerit ab uno; quia ad sponsalia, ex quibus oritur, requisita est mutua promissio.

DIFFICULTAS II.

Utrum Sponsalia addant fornicationi sponsæ aut sponsi cum alia persona, novam malitiam.

Difficultas hæc procedit de Sponsalibus, ut regulariter sunt, qua ratione facta obligant ex fidelitate & ex iustitia, ut dicemus Difficultate VI.

Couarruias 4. Decretal. p. 1. cap. 1. Vinaldus de Sponsalibus, nu. 10. & Basilius lib. 12. c. 6. docent, fornicationem sponforum cum aliis personis, non addere novam malitiam seu culpam supra malitiam luxuriæ, ac proinde circumstantiam sponsalium non esse necessariò explicandam in confessione.

Sancius verò lib. 1. disput. 2. Egidius disp. 22. dub. 1. Fillicius Tract. 10. ca. 7. Sarmiento lib. 1. Selectarum, cap. 5. & communiter Doctores docent, fornicationem sponforum supra malitiam luxuriæ addere novam malitiam in iustitiæ contra alterum ex ipsis, & merito: quia sponsi per sponsalia, ut regulariter sunt, sibi mutuo reddunt ius iustitiæ ad corpora, qualia sunt quando sponsalia sunt, quamvis non dominium seu ius in illis; ergo

M m 2 v10-

1. Reg. 18.

Matth. 1. mato, ut sumuntur Matth. 1. *Cum esset desponsata mater Jesu Maria Joseph*: quia eo contractu quasi promittitur implicite usus matrimonij Tertiò communiter & propriissimè sumuntur pro mutua promissione futuri matrimonij, ut sumuntur, L. 1. ff. de sponsalibus, & cap. *Nostros* 30. quæst. 5. Unde, iuxta hanc tertiam acceptionem sponsalium, communiter dicuntur sponsi, qui sibi mutuo promiserunt matrimonium; & iuxta secundam etiam dicuntur sæpe qui matrimonium contraxerunt, & illud non consummarunt.

2. Nomine ergo sponsæ (& idem est nomine sponsi) in odiosis tantum comprehenditur sponsa de futuro, quia solum hæc communiter & propriissimè dicitur sponsa; sicut etiam nomine vxoris seu coniugis in odiosis tantum comprehenditur, quæ consummauit matrimonium, quamvis in fauorabilibus nomine vxoris seu coniugis etiam comprehenditur sponsa de futuro, ut decernitur in L. *Non sine*. C. De bonis quæ liberis. Quod etiam potest admitti in Iure Canonico, quod ratio motiva legis fauorabilis etiam currit in sponsa de futuro, & nomine sponsæ etiam comprehenditur in fauorabilibus, quæ contraxit, & non consummauit; imò etiam in materia indifferenti, id est, neque odiosa neque fauorabili: quamvis in hac materia indifferenti, nomine vxoris etiam comprehendatur, quæ contraxit & non consummauit, non verò sponsa de futuro. Materia autem dicitur fauorabilis, quando lex directè intendit favere, quamvis inde alicui resulter indirectè nocumentum; odiosa verò, quando lex directè intendit nocere, quamvis inde alicui resulter commodum indirectè, de quo legendus est Sancius lib. 1. disp. 1.

3. Hoc ergo supposito, sponsalia tertio modo sumpta, de quibus agimus, dicta sunt ab *spondendo*, quod significat spontè promittere; quia sponsalia

4

Sancius.
Egidius.
Fillicius.
Sarmiento.

violatio corporis promissi sponsi aut sponsae est iniusta, seu contra iustitiam, utpote contra ius quod quilibet sponsus habet in corpus alterius; ac proinde dicta fornicatio, praeter malitiam luxuriae contra castitatem, etiam habet malitiam specie distinctam iniustitiae contra iustitiam. Dicta tamen fornicatio non est proprie adulterium, ut contra Paludanum in 4. distinct. 27. quaest. 1. artic. 3. & contra nonnullos Iurisperitos docent Couarruias ubi supra, & communiter Doctores, quia dicta fornicatio, non est violatio alieni tori (in quo consistit propria ratio adulterij) quia sponsus nondum conceditur torus, quod non leuiter confirmatur ex L. Inter. ff. Ad Leg. Iuliam. de Adulteriis, ubi dicitur: *Proprie adulterium in nuptiam committitur*; sponsa autem non est nupta.

Paludan.

Couarruias.

Doctores autem, qui admittunt, fornicationem sponforum cum alijs personis, supra malitiam luxuriae addere malitiam iniustitiae, conueniunt, fornicationem sponsae supra malitiam luxuriae addere malitiam iniustitiae grauem, seu mortalem; ac proinde circumstantiam sponsalium esse ab ipsa, & a viro ad eam accedente, necessarium explicandam in confessione.

Sancius.
Fillucius.

Est tamen difficultas, An idem contingat in fornicatione sponsi. Sancius & Fillucius partem negatiuam tuentur, quia existimant, sponsum, & eam ad quam accedit, leuem iniuriam irrogare sponsae.

Sarmiento.
Egidius.

Sarmiento verò & Egidius partem affirmatiuam tradunt, & merito: quia ex vna parte fornicatio sponsi, sicut & sponsae, ratione sui absque alio damno, siue infamiae siue alius mali, est iniusta, utpote contra ius sponsae in corpus sponsi, sicut fornicario mariti est contra dominium vxoris, & e contra; & ex altera parte materia est grauis; ergo fornicatio sponsi, sicut & sponsae, cum alijs personis, addit nouam malitiam grauem seu mortalem iniustitiae, ac proinde circumstantia sponsalium etiam est necessarium explicanda in confessione ab sponso, sicut ab sponsa, & ab illis alijs cum quibus fornicantur: imò tam in sponso quam in sponsa addit tertiam malitiam infidelitatis contra virtutem fidelitatis, ob violationem promissionis; sed non malitiam mortalem, sed tantum venialem, adhuc in sponsa, iuxta ea quae dicemus Difficultate VI. Et quando fornicatio est publica, praeter dictas tres malitias addit, saltem in sponsa, quartam malitiam iniustitiae, ob infamiam, & in sponsa est malitia grauis; quia fornicatione sponsae grauius infamatur sponsus; non in sponso, quia fornicatione sponsi non infamatur, saltem grauius, sponsa.

Obseruant Sancius & Egidius, filios natos ex fornicatione sponsi aut sponsae cum alia persona, quamuis non sint legitimi, esse tamen naturales, & non spurios; quia solum impedimentum dirimens matrimonium inter parentes efficit filios spurios.

DIFFICULTAS III.

Virum promissio Matrimonij ad sui valorem requirat acceptationem.

Antonin.
Armilla.

Antoninus par. 3. titul. 1. cap. 18. & Armilla v. *Sponsus*, num. 3. docent, promissionem matrimonij, ut sit valida ad obligandum, non re-

quirere acceptationem. Et deducti videntur ex *Veniens* 5. Qui Clerici vel vouentes, ubi promissio matrimonij facta absenti censetur valida, & tamen non videtur fuisse acceptata, cum fuerit facta absenti. Et ratione probatur, quia promissio matrimonij nullo iure, neque naturali neque politico, requirit acceptationem ad sui valorem, ergo. Et in primis non iure naturali, seu sua natura, quia qui promittit, quamuis alter non acceptet, si non implet promissum, non conformatur facta promissis, quod videtur esse contra fidelitatem seu veritatem in factis, non minus quam dicere contra mentem est contra veritatem in dicendo. Deinde non iure aliquo politico, quia quamuis iure communi civili, & etiam particulari Castellae, requiratur acceptatio ad valorem promissionis; non tamen iure Canonico, quod solum id posset requirere in promissione matrimonij, saltem baptizatorum, quia hoc in baptizatis non subest iuri civili.

Sancius verò lib. 1. disput. 6. Vasquez disput. num. 42. & Egidius disput. 22. num. 39. docent, promissionem matrimonij ad sui valorem ad obligandum requirere acceptationem, & merito: quia promissio cuiuscumque rei sit, ante acceptationem non obligat ex iustitia, neque ex fidelitate, ex quibus solis obligatio promissionis oriri potest. Et in primis non ex iustitia, quia nihil potest ad aliquid, v.g. ad me, ex iustitia pertinere tamquam meum, aut quasi meum, absque meo consensu, aut de, aut alterius mihi superioris quoad eam rem; alio etiam posset ad me pertinere, me resisteret, aut mihi superiore. Deinde neque ex fidelitate, quia ei cui fides est oblata, & eam non accepit seu acceptauit ab offerente, non est necessario seruandus, sicut neque illi, qui postquam fidem accepit, eam remisit, quia qui illam non accepit, ita se habet, ita est sine illa, ac ille, qui postquam eam accepit, illam remisit.

Vnde quaecumque promissio, etiam matrimonij, quamuis infanti facta, potest ante acceptationem reuocari, quia ante eam non obligat. Quod si infans, quamuis sit incapax acceptandi, potest emancipari, ut constat ex L. *puberum*. C. De emancipationibus liberorum. est; quia ad emancipationem non est necessaria acceptatio, quia per emancipationem pater nihil confert neque promittit filio, quia eam efficit pater, cedendo potestatem patris, quam ex solo iure humano habet in filium.

Excipimus tamen promissionem factam ciuitati, & pio loco; quae quamuis ante acceptationem non obliget ob rationem dictam; ut adnotat Vasquez & Egidius, nihilominus nequit reuocari iure civili id statuerente, ut aduertit Egidius. Promittens tamen non tenetur suam promissionem indicare promissariis, qui ex defectu potestatis non acceptabunt, & sic promittens non erit obligatus.

In praedicto autem cap. *Veniens*, pro aduertendo adducto, non constat, promissionem illam, quamuis absenti factam, non fuisse acceptatam; imò non deficit indicium acceptationis, cum in eo cap. supponatur, eum, cui facta est promissio, habuisse notitiam illius.

Ad rationem, verò respondemus, acceptationem ad minus requiri iure naturali, seu naturali promissionis, ut promissio sit valida ad obligandum; quia, quamuis non conformare dicti menti, etiam quando promittimus, sit contra ver-

tatem in dicendo; tamen non implere obligationem non acceptatam, non est contra fidelitatem seu veracitatem in operando, ob discrimen inter utramque veritatem; quia veritas in dicendo obligat absolute, absque respectu ad eum quem alloquimur, ut patet; non vero veritas in operando, ut diximus in probatione nostrae opinionis; quod non est mirum, cum sint virtutes specie distinctae, ut docet Molina Tom. 2. disp. 262.

DIFFICULTAS IV.

Utrum qui acceptat promissionem Matrimonij, eo ipso censetur repromittere.

Paludanus in 4. distinct. 27. quaest. 1. Vasquez de Matrimonio disp. 4. & Basilus lib. 12. c. 4. partem affirmatiuam tuerentur. Primò, quia acceptans promissionem matrimonij, affirmat promittenti, se velle inire matrimonium cum eo; hæc autem affirmatio est repromissio. Secundò, quia promittens matrimonium, illud promittit sub conditione repromissionis; ergo eo ipso, quod alter acceptat promissionem sub conditione repromissionis sibi factam, repromittit, aut saltem repromittere censetur.

Sotus verò in 4. distinct. 27. quaest. 2. & Sancius lib. 1. disp. 9. partem negatiuam tradunt, & merito: quia acceptatio promissionis non est formaliter repromissio; neque coniungitur necessitè cum repromissione; ergo acceptans promissionem matrimonij, non eo ipso repromittit formaliter, neque interpretatiuè, id est, non censetur repromittere. Antecedens autem probatur, & in primis, quod acceptatio promissionis matrimonij non fit formaliter repromissio; quia acceptatio hæc sufficienter fit, admittendo fidem matrimonij oblatam, id est affirmando, expresse vel tacite, se accipere fidem matrimonij oblatam: hæc autem admissio seu affirmatio non est promissio, quia non est obligatio fidei propria, sed acceptio alienæ. Ex quo etiam constat, acceptationem promissionis matrimonij non censerè repromissionem, quia dicta admissio seu affirmatio potest esse absque repromissione; quia potest quis affirmare se accipere fidem matrimonij sibi oblatam, non affirmando, nec expresse nec implicite, se illi dare fidem, nec id intendere, nec ad id obligari.

Ad primam ergo rationem respondemus, negando, acceptantem promissionem matrimonij eo ipso affirmare promittenti, se velle inire matrimonium cum eo, sed tantum affirmare, se accipere fidem, aut ius oblatum, secum contrahendi matrimonium. Et quamuis acceptans id affirmaret, non eo ipso repromitteret; quia simplex affirmatio, qua quis affirmat promittenti, se velle contrahere matrimonium cum ipso, non est obligatio fidei, sed tantum nuda & simplex affirmatio.

Ad secundam rationem respondemus, quod quamuis promittens matrimonium regulariter promittat sub conditione repromissionis, id tamen non est necessarium; quia promissio potest fieri absolute absque ea conditione. Et quamuis necessitè fieret sub ea conditione, ac proinde promissionem illam acceptaret sub conditione repromissionis, non tamen eo ipso repromitteret; quia potest non apponere conditionem illam sub qua pro-

mittens promittit, & non efficere promissionem promittentis absolutam, sed eam relinquere conditionatam.

DIFFICULTAS V.

Utrum promissio Matrimonij non mutua, ab vno facta absque repromissione alterius, sit valida & sufficiens ad obligandum.

Vasquez disputat. 4. numero 29. Vera-cruz in Appendice ad Speculum, dub. 9. & Basilus libro 12. cap. 4. partem negatiuam tuerentur; quia contractus matrimonij non est gratuitus, & quasi donationis, sed est mutuum, & quasi commutationis, per quem fit mutua corporum traditio; ergo promissio contrahendi matrimonij non est quasi donandi, sed quasi commutandi corpus pro corpore; ergo promissio contrahendi matrimonium ab vno solo facta, absque repromissione alterius, nequit esse valida ad obligandum, sicut neque traditio corporis potest fieri valide ab vno solo, quando etiam non fit ab altero.

Nauarrus verò capite 22. numero 25. & Sancius libro 1. disputatione 5. partem affirmatiuam tradunt, & merito: quia fieri potest promissio ab vno gratis & absolute, non sub conditione repromissionis, & potest ab altero absque repromissione acceptari; ergo fieri potest valide promissio matrimonij ab vno solo, absque repromissione alterius. Consequentia patet. Antecedens autem probatur: & in primis, quod possit acceptari ab altero absque repromissione, diximus Difficultate IV. Quod verò dicta promissio possit fieri gratis, & absoluta à conditione repromissionis, declaratur: quia quamvis traditio corporis, quæ fit in matrimonio, nequeat fieri liberaliter & absolute, sed sub conditione retraditionis corporis alterius (quia matrimonium essentialiter est mutuum, & includit mutuum traditionem) ac proinde nequeat fieri promissio tradendi gratis corpus non pro altero corpore, cadente particula *gratis* supra particulam *tradendi*; promissio tamen tradendi corpus pro corpore fieri potest absolute & gratis, particula *gratis* cadente supra *promissionem*; quia hoc non repugnat promissioni, etiam commutandi: quia quamuis commutatio ipsa essentialiter sit mutua, non tamen promissio commutandi; promissio enim & obligatio vendendi alteri domum pro pretio, fieri potest absque eo quod alter repromittat, & obligetur emere domum, seu dare pretium pro domo; quia sufficit dare pretium pro domo, quando domus venditur & traditur.

Ad rationem ergo aduersariorum constat, ex discrimine inter contractum matrimonij, & inter promissionem illius; quia contractus est essentialiter mutuum, non verò promissio illius.

DIFFICULTAS VI.

Vtrum promissio Matrimonij gratuita, & non mutua, obliget sub mortali.

¹⁷ *Henriquez.* Henriquez de Excommunicat. cap. 17. quem alij sequuntur, docet, promissionem gratuitam, & non mutuat, seu simplicem (id est absque re-promissione, & absque alio titulo quam liberalitatis) quamvis sit rei gravis, ut matrimonij, non obligare sub mortali; quia promissio non mutua, & gratuita, tantum obligat ex veracitate in operando (quæ dicitur fidelitas;) ergo tantum obligat sub veniali. Consequentia patet, quia veritas seu veracitas in operando non magis obligat ad conformandum factam promissis, quam veritas, seu veracitas in dicendo, ad conformandum dicta menti; sed hæc tantum obligat ad id sub veniali, ergo & illa ad illud.

Nauarrus. Nauarrus cap. 18. num. 6. & Vasquez disput. 5. num. 13. docent, promissionem cuiuscumque rei gravis, ut matrimonij, quamvis gratuitam, & non mutuat, obligare sub mortali; quia promissio, etiam non mutua, & liberalis, non tantum obligat ex fidelitate, sed etiam ex iustitia; quia promissione confertur promissario ius iustitiæ ad rem promissam, iustitia autem in re graui obligat sub mortali.

¹⁸ *Molina.* Molina verò Tomo 2. disp. 262. docet, promissionem rei graui, ut matrimonij, aliquando tantum obligare sub veniali, & aliquando etiam sub mortali, iuxta intentionem promittentis, quod probabile censet Lessius lib. 2. c. 18. dub. 8. & meritò. Et si primis, quod dicta promissio aliquando solum obliget sub veniali, probatur; quia aliquando contingit, ut promittens pro sua voluntate pure promittat, & offerat suam fidem & verbum, nolendo conferre promissario ius aliquod iustitiæ ad rem promissam; quia verbis promissionis non necessario affirmat, adhuc implicite, aliud, quam se dare, & seruaturum fidem: tunc autem promissio, quamvis sit rei graui, non obligat ex iustitia, sed tantum ex fidelitate erga homines, ex qua adhuc in materia graui, non oritur maior obligatio, quam sub veniali, sicut neque ex veracitate in dicendo.

¹⁹ Addidimus, ex fidelitate erga homines tantum oriri obligationem sub veniali; quia ex fidelitate sacra erga Deum in materia graui, ad quam seruandam ex voto tenemur, oritur obligatio sub mortali, ut Doctores conueniunt; quia fidelitas hæc, ex qua tenemur, est religio erga Deum, quæ in materia graui obligat sub mortali: & non obligat ut veritas est, sed ut est obseruantia; quia violatione voti, utpote facti in recognitionem supremi dominij Dei, cui dignum est ut obsequia promittantur, & promissa impleantur, peccamus, quia Deum inhonoramus, aut quia honorem ei debitum non deferimus, non quia eum decipiamus, quia non possumus; violatione verò putæ promissionis, homini factæ, peccamus contra fidelitatem ut veracitas est, quia peccamus ex eo quod decipimus hominem (in quo, seclusis aliis damnis, non est graui deformitas) & non peccamus contra eam ut obseruantia est, nisi homini promittamus obsequium, ut eius promissione, & promissionis impletione eum honoremus; quia

tunc in violatione non solum erit veniale contra fidelitatem, ut veritas est, sed etiam mortale contra eam ut obseruantia est, si materia fuerit valde graui.

Quod verò promissio rei graui, quamvis liberalis & non mutua, aliquando etiam obliget sub mortali, probatur: quia promittens, si velit, sua promissione promissario confert ius iustitiæ ad rem promissam non minus, imò melius, quam simplici assertionem, qua non offertur fides: in hoc autem casu, quando contingit, promissio etiam obligat ex iustitia, ex qua in re graui oritur obligatio sub mortali; ergo promissio rei graui in eo casu, quamvis solum liberalis, & non mutua, etiam obligabit sub mortali, ac proinde in fractione talis promissionis duplex committitur peccatum, vnum veniale contra fidelitatem, & alterum contra iustitiam, quod potest esse mortale, & est, quando promissio est rei graui.

Ex dictis deducimus, sponsalia, vt regulariter seu communiter fiunt, obligare sub mortali. In quo conueniunt Doctores; quia ex vna parte, vt communiter fiunt, obligant ex iustitia, quia communiter fiunt mutuo contrahendo, & commutando ius ad vnum corpus pro iure ad corpus alterius; quia contrahentes communiter intendunt obligare, & obligari maiori obligatione, qua verbis promissarii possunt (ob quod sponsalia, vt regulariter fiunt, dicuntur contractus sponsalitijs) & ex altera parte sponsalia sunt rei grauiissima, nempe matrimonij. Vnde qui contrahunt sponsalia, intendendo efficere quod fieri solet, manent obligati ex fidelitate, & ex iustitia.

Addidimus, vt regulariter fiunt; quia non repugnat, fieri mutuat promissionem matrimonij, non commutando prædictum ius pro prædicto iure, quia non repugnat priorem promissionem fieri liberaliter & gratis, & posteriorem etiam liberaliter aut ex gratitudine, & neutra earum conferri ius iustitiæ: in quo casu sponsalia solum obligarent ex fidelitate, & sub veniali. ex sponsalibus tamen sic factis non oriretur impedimentum publicæ honestatis, ut dicemus Disputatione xxiv. quia ex vi illorum, sponsa non pertinent ad sponsum ut aliquid sponsi, neque e contra.

DIFFICULTAS VII.

Vtrum promissio Matrimonij merè interna, sit valida ad obligandum.

Sypponimus, promissionem merè internam, seu corde retentam, iure positio humanum non obligare. Est tamen difficultas, An eo seculo, & attento solum iure naturali, obliget.

Leodesima 2. parte 4. quæst. 58. art. 1. dub. 1. & Mendoza lib. 1. de Pactis, cap. 4. num. 8. partem affirmatiuam tuerentur, in quam etiam inclinatur Molina Tom. 2. disputat. 266. quia interna promissio est vera promissio (sicut & vera affirmatio qua fides offertur) ut patet de promissione interna Deo facta; ergo est valida ad obligandum, quia infidelitas est, non stare verum promissis.

Sancius verò lib. 1. disput. 3. Vasquez disput. 4. num. 74.

num. 34. & communiter Doctores partem negati-
uam tradunt, & merito: quia illa tantum promissio
est valida ad obligandum respectu hominis, quæ est
perfecta respectu illius, seu quæ ei perfecte & suf-
ficienter promittitur; quia in huius tantum prom-
issionis violatione ei fit infidelitas: promissione
autem interna non promittitur homini perfecte &
sufficienter, quia promissio sita est in locutione seu
affirmatione, quæ quis alteri offert fidem suam;
vnus autem homo non loquitur neque affirmat
alteri perfecte & sufficienter sola locutione seu af-
firmatione interna intellectus, sed tantum inchoa-
tiue, vt patet; bene tamen Deo, ob quod promissio
interna Deo facta, valida est ad obligandum.

DIFFICULTAS VIII.

*Quanta deliberatio requiratur ad va-
lorem Sponsalium.*

25 **S**upponimus, in quo nequit esse dubium, ad va-
lorem sponsalium, & cuiuscumque alterius prom-
issionis, requiri deliberationem seu aduer-
tentiā, quia absque hac nullus actus potest esse hu-
manus; ac proinde neque secundus ad parien-
dam obligationem humanam seu moralem. Est
tamen difficultas, quanta deliberatio requira-
tur.

Circa quam conueniunt communiter Docto-
res, non requiri maturam & diuturnam delibera-
tionem, quæ sponsalia, & eorum circumstantiæ,
mature perpendantur; sed sufficere plenam, quæ
ad peccandum mortaliter sufficit, etiam si repen-
tina sit, & ferore iracundiæ habita. Ita Nauarrus
cap. 18. num. 7. Vasquez disp. 5. cap. 1. & San-
ctius lib. 1. disp. 8. quia plena & perfecta delibera-
tio communis, quamuis repentina, & motu ira-
cundiæ elicta, est sufficiens, vt actus sit perfecte &
plene humanus, & capax malitiæ mortalis, & in-
ducens reatum pænæ æternæ, & vt actus sit capax
bonitatis moralis, & meritorius vitæ æternæ; ergo
etiam est sufficiens, vt promissio, adhuc matrimo-
nij, sit perfecte & plene humana, & secunda ad ob-
ligandum, etiam sub peccato mortali. Patet Con-
sequentiā, quia non est minoris momenti, actum
fieri capacem malitiæ mortalis, & inducentem
pænā æternā, & fieri dignum vitā æternā,
quā fieri secundū ad obligandum sub mortali.

26 Quod si obiciat Can. *Diuortium*, de Peniten-
tia, distinct. 1. desumptum ex L. *Quidquid*, ff. De
Regul. Iuris, vbi dicitur, *Quidquid calore iracu-
ndiæ vel sit, vel dicitur, non prius ratum esse, quam
si perseverantia apparuerit iudicium animi fuisse*.
Quo Canone, & qua Lege nonnulli recentiores
moti sunt ad affirmandum, contractum sponsali-
tium, & quemcumque alium calore iracundiæ
factum, esse nullum iure positiuo, nisi post iram
sedatam fuerit approbatus. Respondemus, vt
optimè Vasquez, non satis constare, an dicto Ca-
none & Lege irritetur ipso facto quod sit calore
iracundiæ, an relinquatur irritandum sententia
iudicis; & addimus, dictum Canonem (vt pote
non habentem maiore vim, quā dictam Legem
Imperatoriam, ex qua desumptus est, imò non
distinctū à dicta Lege, quia non habet alium au-
ctorem, quā legislatores dictæ Legis) non ha-
bere vim, nisi in terris Imperio subditis, & in
eis non habere vim in contractu sponsalium ba-

pizatorum, quia specialiter subest potestati Ec-
clesiasticæ.

Id verò, quod à nonnullis dicitur in cap. 1. de
Noui operis enuntiatione, definiri, nempe quod
vbi leges ciuiles non sunt contrariæ sacris Cano-
nibus, illis stetur (& exponit Vasquez quoad
modum procedendi in iudiciis & litibus, non
quoad irritationem collationis beneficiorum, ne-
que matrimonij, neque sponsalium) non est ve-
rum id definiri, sed quod statuta Canonum legi-
bus ciuilibus adiunguntur, id est, quod est maior
ratio iudicandi secundum Canones, quando idem
etiam decernitur legibus.

Obiici etiam solet L. 2. C. Ad Legem Iuliam
maiestatis, & cap. *Sicut ex literis*, 13. de iure in-
rando, vbi quædam iuramenta declarantur nulla,
quia calore iracundiæ facta. Ex eis tamen nihil
probat, quia non declarantur nulla, quia facta
sint calore iracundiæ, quamuis sic fuerint facta;
sed quia sunt de materia illicita, vt constat ex con-
textibus.

Addimus, in quo etiam communiter Doctores
conueniunt, prædictam perfectam deliberatio-
nem communem, sufficere ad mortale & ad
valorem sponsalium, etiam requiri ad eorum va-
lorem, & cuiuscumque alterius promissionis, et-
iam Deo facta, adhuc vt violatio illius in materia
gravi sit venialis ex imperfecta deliberatione; &
non sufficere imperfectam & semiplenam suffi-
cientem ad veniale, quia promissio absque perfe-
cta deliberatione non est perfecte humana, ac
proinde est infecunda ad parientiam humanam
obligationem, quia fecunditas rei requirit statum
perfectum rei.

Ex dictis constat, sponsalia & matrimonia, facta
in furia & in ebrietate, esse nulla, vt pote non hu-
mana (in quo nullus dissentit, neque Glossa in
cap. *Dilectus* 24. de Sponsalibus) & id quoad fu-
riosum habetur in hoc cap. *Dilectus*, & in Legibus
nostri Regni, Lege 6. tit. 2. p. 4. & quoad hoc ea-
dem est ratio de ebrio. In Canone autem *Neque*
furiosus 32. quæst. 7. qui est Fabiani Papæ, vbi di-
citur, *Neque furiosus neque furiosa matrimonium
contrahere possunt, sed si contractum fuerint, non
separentur*; nihil contra dictam doctrinam, quia in
hac posteriori parte Canonis sermo est de furia
superueniente, matrimonio iam contracto, cuius
Canonis sensus est: quamuis furiosi nequeant ve-
rum matrimonium efficere, tamen matrimonium
ante furiam celebratum non est dissolendum ob
furiam postea superuenientem.

Hæc autem doctrina de furioso & ebrio certa
est, & absque difficultate, quando sponsalia &
matrimonia contrahuntur ex furia aut ex ebrieta-
te, & ante furiam & ebrietatem non fuerunt præ-
uisa: at quando antea fuerunt præuisa, non est
ita certum, & absque difficultate, statim exami-
nanda.

DIFFICULTAS IX.

*Vtrum ad valorem Sponsalium et Matrimo-
nij sufficiat deliberatio virtualis,
vel potius intentio deliberata vir-
tualis.*

27 **S**upponimus, vnā & eandem intentionem
deliberatam dici actualement, & virtualement, & ha-
bitualement,

M m 4

Nauarrus.
Vasquez.
Sanctius.

Vasquez.

bitualem, quamvis in diuerso statu; quia dicitur actualis, seu formalis, quamdiu in se ipsa formaliter perseverat: & virtualis, quādo praecessit, & non est retractata, & perseverat in aliquo effectu sui ex ipsa deriuato; ad quod requiritur, quod intentio illa aliquo modo perseveret in se ipsa, nempe confusē, ex expressa Physicē mutata in confusam: habitualis verō, quando praecessit, & non est retractata, non tamen perseverat in se, adhuc confusē, neque in aliquo effectu sui.

Est ergo difficultas, An ad valorem sponsalium, & specialiter in furioso & ebrio, sufficiat deliberatio, aut potius intentio deliberata, quae praecessit, & perseverat in ipsa furia aut ebrietate.

Ratio difficultatis pro parte affirmatiua est, quia in tantum intentio deliberata est necessaria ad valorem sponsalium aut matrimonij, aut alterius contractus, in quantum est necessaria ut contractus sit voluntarius & liber: potest autem esse liber, quantumvis procedat ex intentione deliberata non actuali, sed virtuali, & non tātū ex directa, qua directē intenditur effectio contractus, & ex ea intentione eligitur causa ipsius contractus, tamquam mediū conducent ad efficiendū cōtractū ipsum (quia tunc contractus verē fluit ab intentione deliberata mediātē, nempe mediante causa, quae est effectus intentionis deliberatae, in quo intentio dicitur virtualiter manere) sed etiā ex indirecta respectu ipsius contractus, qua causa contractus in causa ipsa prauius fuerit directē intenta, non intento directē ipso contractū; quia utroq; modo contractus ipse euadit voluntarius & liber, saltem in sua causa. Et confir. Primō, quia ad peccandū mortaliter sufficit intentio virtualis in causa ipsius actus peccati, imō indirecta absq; directā intentione efficiendū actum peccati; ergo etiam sufficit ad validē efficiendū sponsalia. Et confir. Secundō, quia ad efficiendū validē Sacramentū, sufficit intentio virtualis efficiendū illud, ergo etiam ad efficiendū validē sponsalia.

Dicendum tamen est, ad efficiendū validē cōtractū sponsalium (& idem est de quocumque alio contractū) non sufficere intentionem deliberatam virtuale, non solum indirectam, qua sponsalia fuerint prauius in sua causa, & in ea tantum volita, v.g. in furia aut in ebrietate, volendo tantum ipsam causam, nempe furiam aut ebrietatem, non intendendo sponsalia; sed neque directā, qua sponsalia per se & in se intenduntur, & ex eorum intentione eligatur causa, v.g. furia aut ebrietas, ut mediū ad illa conducent: & multo minus sufficere habituale, sed requiri actuale, imō expressam. Ita Sancius li. 1. disp. 8. Vasquez disp. 5. c. 3. & communiter DD. Ratio est, quia quicumq; contractus, ut sit validus & secundus ad causandam obligationem, debet esse humanus, seu liber in se, & ratione sui, quia ipse ratione sui, & in se, & non causa ipsius, est causa moralis, ex qua oritur obligatio ipsius Contractus: quicumq; autem contractus factus in ebrietate aut in furia, quamvis liberē volita, non est in se & ratione sui liber, seu humanus; quia tūc, quando fit contractus, nulla est libertas, etiam si antea fuerit quando apponebatur causa; quod est verum, etiam si causa contractus fuerit electa, & apposta ex directā intentione deliberata efficiendū contractū; quia ex hac nequit esse liber in se, quia non procedit immediatē ex ea intentione, sed ex indeliberata, siue eadem iam indeliberata, siue ex distincta, quamvis in ea dicatur deliberata illa virtualiter manere, tamquam in suo effectu; quia

non manet in illa moraliter, cum indeliberata non sit effectus moralis & humanus.

Et ob eamdem rationem existimamus, ad valorem contractus sponsalitij, & cuiuscumq; alterius, non sufficere intentionem deliberatam virtuale, adhuc extra ebrietatem & furiam, & somnū, quamvis directā sit, & respiciens causam contractus, ut mediū ad efficiendū contractū (quidquid dicit Ochagavia de Matrimonio tract. 1. q. 9.) sed requiri intentionē actualem; ita ut, qui ex inconsideratione naturali actuali fuerit factus, sit nullus, quamvis ex intentione directā deliberata efficiendū contractū apposta fuerint prauius ad ipsum, si quando contractus sit, est inconsideratio naturalis ipsius; quia in tali calu non erit in se humanus & liber. Quod in simili de voto docent Angles 2. par. q. de voto, a. 1. diff. 3. cōcl. 2. illat. 2. & conc. 4. & Sanchez lib. 1. de voto, c. 10. praefertim §. paruit. & vlt.

Ad rationem ergo difficultatis concedimus, voluntatem deliberatam causae virtuale sufficere, cōtractus in causa sit liber, id est, ut causa ipsius sit libera, non tamen ut contractus in se sit liber; quod requiritur ut sit moralis obligatio contractus, quae hac non oritur ex causa, sed ex ipso, ex quo, nil sit liber in se, nequit oriri; in quo etiam actus malus conuenit cum contractū; quia quando actus in se non est liber, quamvis sit in causa, nequit in se esse malus, & ex eo nequit oriri malitia, seu culpabilitas hominis quia apponere liberē causam actui malo, etiam est peccatū, & contra rationem, imō non minus quam efficere ipsum actum malū; ideo ad peccandum sufficit, actum malum esse liberum in sua causa, id est causam actus mali esse intentā, aut volitam liberē, quamvis actus ipse non sit liber, imō quāvis actus non fiat, quia non solum peccatur actu malo libero, sed etiā appositione libera causa peccati, & ex ipsa causa libera etiā oritur malitia, licet ex actu ipso; at obligatio moralis ipsius contractus non oritur ex causa, sed ex ipso, ratione sui; et ipso autem ratione sui oriri non potest, nisi ratione sui seu in se sit liber. Ex quo constat ad primam conclusionem.

Ad secundam verō respondemus, praecedentem intentionē deliberatam efficiendū Sacramentum virtualiter, aut remotē influēt in appositionem materiae & formae Sacramēti, sufficere ad efficiendū validē Sacramentū, quia Christus Dominus (ex cuius institutione totū hoc pendet) nihil amplius requisivit; quia noluit valorem Sacramentorum subiacere periculo inconsiderantiae ipsius rationis Sacramēti, quae inconsiderantia ita frequenter cōtingit, ut vix possumus in deliberatione seu actus intentione cōtineri, ne passim inualidē fieret Sacramenta; obligatio autem contractus, quae moralis est & humana, pendet & oritur ex natura ipsius contractus, & ideo ipse in se debet esse humanus & liber.

DIFFICULTAS X.

Utrum promissio Matrimonij, ex animo promittendi facta cum animo non se obligandi, sit valida ad obligandum.

Conueniunt Doctores, cum, qui verē promittit matrimonium aut quidpiam aliud, & cum animo se obligandi, quamvis cum animo non implendi, teneri ipsa promissione; imō quamvis careat expresso animo se obligandi, si agnoscat vim promissionis ad obligandū: & addimus contra nonnullos, etiam teneri, quamvis ignoret dictam

dictam vim, dum verè & ex animo promittat, quia ex promissione liberè facta, quæ distincta est ab obligatione, necessariò oritur obligatio ipsa (sicut ex igne applicato ligno oritur calefactio) saltem quando non adest animus non se obligandi.

Est tamen difficultas, An promissio, facta ex animo promittendi, sed cum animo non se obligandi, sit valida ad obligandum.

37 *Sancius. Aegidius.*
Sancius lib. 1. disp. 9. & Aegidius disp. 21. docent, prædictam promissionem nullo modo obligare. Primo, quia intentio non se obligandi, est contra substantiam promissionis; ergo ea intentione potius destruitur, quam construitur promissio. Secundo, quia obligatio promissionis oritur ex propria & priuata voluntate promittentis, ergo quando in promittente non solum non est voluntas se obligandi, sed potius contraria, nulla ex promissione oritur obligatio. Et confirmatur hæc ratio: quia promissio est quasi quadam priuata lex, quam promittens sibi imponit; nulla autem lex obligat, quando legislator vult eam non obligare.

Pet. Ledesma. Vasquez.
Petrus Ledesma q. 43. art. 1. Difficul. 2. & Vasquez disp. 6. cap. 3. docent, dictam promissionem omni modo obligare, ex fidelitate videlicet & ex iustitia; quia prædicta promissio est vera promissio, utpote affirmatio, qua quis ex animo offert fidem: vera autem promissio omni suo modo obligat, ex fidelitate videlicet & ex iustitia.

Nos tamen existimamus, prædictam promissionem esse validam ad obligandum ex fidelitate, non tamen ad obligandum ex iustitia.

38 Et in primis esse validam ad obligandum ex fidelitate, probatur, quia dicta promissio, quamvis ex animo non se obligandi facta, est vera promissio, cum sit enuntiatio, qua promittens ex animo offert fidem contrahendi matrimonium, in qua sita est natura promissionis: ex natura autem, seu ex iure naturali vera promissionis, nequit non oriri obligatio fidelitatis ad standum promissis; quia quamvis promittens nolit ad id obligari, est contra fidelitatem non stare verè & liberè promissis; sicut etiam est contra veracitatem, in dicendo affirmare aut negare aliquid contra mentem; quamvis enuntiatio nolit obligari ad conformandum dictum menti, cum in nullius potestate sit deobligari à iure naturali, vel ab obligatione non faciendi contra virtutem.

39 Quod verò dicta promissio non sit valida ad obligandum ex iustitia, probatur; quia in potestate promittentis est, sua promissione tantum offerre fidem, & non conferre ius iustitiæ ad rem promissam, quia natura promissionis sufficienter saluatur in oblatione fidei; & conferre ius ad rem, pendet ex voluntate domini rei, quia ius non confertur solis verbis, (quamvis alias sufficientibus) absque animo conferendi; quia contractus, ex quo oritur ius iustitiæ in vno, & obligatio iustitiæ in altero, coalescit ex verbis conferendi sufficientibus, & ex consensu conferendi; ergo ex promissione, quauis vera, & ex animo facta, & aliis sufficientibus ad conferendum ius iustitiæ, quantum est ex verbis ipsius; si tamen fiat absque animo conferendi, ius alteri, & se obligandi ex iustitia, non oritur dictum ius in promissario, neque obligatio iustitiæ in promittente. Vnde dicta promissio, quamvis sit facta in ratione contractus, non tamen in ratione promissionis; ac proinde, quauis non obliget ex iustitia, obligat tamen ex fidelitate. Et hoc solum probatur ra-

tionem adducta pro Ledesma & Vasquez, qui aduersantur nostræ posteriori parti.

Ad priorem verò rationem pro Sancio & Aegidio, qui aduersantur nostræ priori parti, respondemus, intentionem non se obligandi, sicut & non obligationem ipsam, non esse contra substantiam promissionis, sed contra eius effectum, nempe contra obligationem fidelitatis, quam impedire non potest; sicut neque quoddam promissio dicto modo facta sit vera, ex qua semel emissâ necessariò oritur obligatio fidelitatis.

Ad posteriorem rationem respondemus, obligationem fidelitatis oriri ex promittentis voluntate mediata & radicaliter, quia ex libertate voluntatis oritur, quod fiat promissio, ex qua immediatè oritur obligatio illa; sed non oritur obligatio immediatè ex voluntate, quia non est in potestate promittentis ex animo promittere, & non manere obligatum ex fidelitate, quia ex natura veræ promissionis necessariò oritur hæc obligatio; sicut non est in potestate legislatoris, verè præcipere & non obligare subditos, quia ex natura legis, aut præcepti necessariò oritur obligatio obedientiæ; quamvis in legislatore non sit voluntas obligandi superaddita præcepto. Ex quo etiam constat ad confirmationem eiusdem rationis.

DIFFICULTAS XI.

Verum promissio Matrimonij omnino facta, sit valida ad obligandum.

41 *Sancius. Aegidius.*
Dicitur communiter promissio omnino facta, quæ à promittente fit non solum animo non implendi, & non se obligandi, sed etiam non promittendi; quia verbis solum & oretenus fit, absque promissione interiori. Est ergo difficultas, utrum talis promissio matrimonij sit valida ad obligandum.

Sancius lib. 1. disp. 9. & Aegidius disp. 21. partem negatiuam absolute tuerunt; quia promissio solis verbis exterioribus facta, absque animo promittendi, non est vera promissio, sed fictio seu simulatio promissionis; ergo non obligat ut promissio; quia obligatio propria promissionis tantum oritur ex promissione, quæ est vera promissio.

Vasquez disp. 6. nom. 27. & Basilus lib. 12. c. 2. partem affirmatiuam absolute tradunt; quia promissio, quamvis tantum exterior seu verbalis, est vera promissio respectu hominis, ergo est valida ad obligandum.

42 Nos tamen existimamus, promissionem matrimonij, & cuiuscumque alterius rei, solis verbis homini factam, absque alio animo, quam proferendi verba ipsa, esse validam ad obligandum ex fidelitate, sed non ex iustitia.

Et in primis, esse validam ad obligandum ex fidelitate, probatur; quia prædicta verbalis oblatio fidei est vera & sufficiens promissio respectu hominis, ergo est valida ad obligandum ex fidelitate; quia contra fidelitatem est, non stare verè & sufficienter promissis. Antecedens autem probatur, quia promissio nihil aliud est quam enuntiatio qua fidem offerimus; solis autem verbis sufficienter offerimus fidem homini; unde ex animo, quia ex animo proferuntur prædicta verba.

Quod verò promissio oretenus & solis verbis facta, non sit valida ad obligandum ex iustitia, constat ex dictis Difficul. v. 1. & 2. quia ius iustitiæ

ad rem promissam non cōfertur promissario solis verbis absque animo & voluntate illud conferendi, ac proinde in verbaliter tantum promittente non oritur obligatio iustitiæ.

- 43 Ex dictis constat, promissionem tantum exteriorem respectu hominis non esse in rigore omnino fictam, quia nequit esse ficta in ratione promissionis, quamvis sit ficta in ratione contractus conferentis ius iustitiæ: erit autem omnino ficta in ratione etiam promissionis, quando quis non proferret verba promissionis, sed simulat proferre: ex hac autem simulata seu ficta promissione exteriori per se non oritur obligatio aliqua, adhuc fidelitatis; etiam si aliquando per accidens oriatur obligatio iustitiæ, ut quando ex dicta simulatione oritur damnum contra iustitiæ, quod sit necessarium refarcire impletionem simulatæ promissionis, aut aliter.

DIFFICULTAS XII.

Utrum qui deflorauit virginem spe ficta promissionis Matrimonij, teneatur eam ducere.

- 44 Difficultas hæc disputatur, & procedit de promissione solis verbis facta absque promissione interiori, quæ communiter dicitur ficta (& merito) in ratione contractus, immerito tamen in ratione promissionis.

Conueniunt Doctores, eum, qui sic fictè, seu tantum verbaliter promittens matrimonium, sub ea spe deflorauit virginem, teneri aut ad eam ducendam, aut ad satisfaciendum damno deflorationis. Est tamen difficultas, An teneatur determinatè ad eam ducendam in vxorem.

Antonin.
Ledesma.

Antoninus 3. p. titul. 1. cap. 3. & Bartholomæus Ledesma de Matrimonio dub. 19. docent, eum qui sic deflorauit virginem, non teneri eam in vxorem ducere, sed satisfacere constituendo ei dotem sufficientem, ad supplendum defectum deflorationis: quia ille nullam incurrit obligationem ratione promissionis, quia fuit ficta, sed solum ratione damni illati; ergo ad nihil amplius tenetur, quam ad satisfaciendum damno, dotem sufficientem adendo, ut nubat viro sibi simili in qualitate.

45
Sancius.
Vasquez.

Sancius verò lib. 1. disp. 10. & Vasquez disp. 6. docent, eum, qui sub spe promissionis, quamvis tantum verbalis, deflorauit virginem, teneri determinatè eam ducere in vxorem, & non satisfacere iuuando ad nuptias illi aliàs æquales, Primò, quia iste, quamvis solum verbaliter, verè tamen promissit sub conditione deflorationis, quæ impleta fuit, ergo tenetur stare promissis. Secundò, quia iste verè intulit damnum virgini contra eius voluntatem, quæ solum consensit sub conditione promissionis matrimonij veræ, & non fictæ; ergo tenetur ex iustitia ad matrimonium; quia quamvis damnum deflorationis possit pecuniâ compensari, non tamen iniusta deceptio, nisi eam in vxorem ducendo.

Nos tamen existimamus, prædictum teneri ex fidelitate ad eam ducendam in vxorem, quamvis sit multò nobilior quam illa; ex iustitia tamen ad id non teneri, sed satisfacere, si damnum deflorationis recompenset, aut constitutione dotis sufficientis, aut aliter.

Ratio prioris partis est, quia prædicta promissio, quamvis solum verbalis, est vera promissio respectu hominis, ut diximus Difficultate XI. ergo obligat ex fidelitate ad standum promissioni matrimonij.

Ratio posterioris est, quia qui ita fictè promittit, non tenetur promissione ipsa, ut contractu, aut ex iustitia, quia ea promissione noluit conferre ius iustitiæ; sed tantum tenetur ratione damni illati, quia iniuste, utpote deceptione illatum est; ergo satisfacit, recompenfando tale damnum collatione dotis, aut aliter, quamvis deceptione illatum sit, quia deceptio ratione sui tantum est contra veritatem, & non est iniusta, seu contra iustitiæ, sed tantum ratione damni ex ipsa illati: ac proinde si damno satisfacit dote, aut aliter, sufficienter satisfactum sit deceptione illatum, non minus quam si vi illatum esset. Quòd si deflorator nequit satisfacere damno, nisi defloratam ducendo, ad id tenetur ex iustitia ratione damni illati, iuxta ea quæ dicemus Difficultate XXI.

Ex quibus deducitur, prædictum teneri tantum sub veniali ad ducendam virginem defloratam, quia tantum tenetur ad id ex fidelitate ratione promissionis verbalis; teneri tamen sub mortali, si eam non ducat, ad satisfaciendum damno deflorationis dote, aut aliter; quia ad id tenetur ex iustitia ratione damnificationis iniustæ. Quòd si omnino fictè promitteret (id est si non proferret verba promissionis, sed simularet ea proferre) non teneretur ex fidelitate ad illam ducendam; quia non promissit verè, adhuc verbaliter; teneretur tamen ex iustitia ad satisfactionem damni, ratione damnificationis iniustæ.

Addimus tamen, ut optimè Sancius, Antoninus & Tabiena, & indicat Vasquez contra Sotum, Nauarrum, & alios, quando virgo ex excessu nobilitatis aut diuitiarum promittentis tantum verbaliter, aut aliunde coniecit dictam fictionem promissionis, tunc sic fictè promittentem ad nihil teneri ex iustitia, neque ex fidelitate: & idem est, quando prudenter timuit deceptionem. Et in primis non tenetur ex fidelitate, quia tunc, quamvis vir intenderit decipere, verè non deceptus; fidelitas autem solum obligat, ne decipiatur promissarius. Deinde non tenetur ex iustitia, quia virgo non est deflorata iniuste, quia non deceptione. Quòd si virgo non coniecit, aut saltem prudenter non timuit deceptionem, sed simplici animo credidit, vir à nulla ex dictis obligationibus excusatur, quamvis virgo cognoscat excessum nobilitatis & diuitiarum, & quodcumque aliud, ex quo exoritur potuit deceptio, ut contra Sancium & alios indicat Vasquez nu. 47. quia tunc verè decepta est à viro.

DIFFICULTAS XIII.

Quibus verbis contrahantur Sponsalia & Matrimonium.

Conueniunt Doctores, ad sponsalia & ad matrimonium (ad quæ non sufficit enuntiatio interna intellectus, sed requiritur externa) non esse necessaria verba, sed sufficere quodcumque signum externum sufficiens ad exprimendum consensum, vel de futuro ad sponsalia, vel de presentii ad matrimonium, siue id habeat signum ex

communis institutione, siue ex patriæ consuetudine, siue ex particulari contrahentium conuentione. Vnde sponsalia & matrimonium sufficienter contrahuntur, non tantum verbis, sed etiam scripturâ, & nudiis, imò & taciturnitate filiorum, quando parentes pro eis presentibus contrahunt; imò etiam quando pro absentibus, si postea, quando sciunt, tacite ratificent (vt quoad sponsalia dicitur in cap. vñico de Desponsatione impub. in 6. Et idem est quoad matrimonium.) Dicitur autem tacite ratificare (vt aduertit Egidius disp. 21.) quando certiores fiunt à parentibus, & tacent; quod non solum est verum, quando parentes contrahunt pro filiis, sed etiam quando curatores, & tutores, & alij, qui loco parentum curam gerunt illorum.

50 Hoc præsupposito, obseruandum est, verba (& idem est de alijs signis) quibus possunt contrahi sponsalia, & matrimonium, alia esse de præsentibus, vt, *Accipio te in meam*; & his potest addi aliquid de futuro, vt, *Accipio te in meam in crastinum*; alia de futuro, vt, *Accipiam te in meam*; & his potest addi aliquid de præsentibus, vt, *Ex nunc accipiam te in meam, aut habeo te in meam*.

Circa verba de præsentibus certum est, eis simpliciter sumptis, absque aliquo addito de futuro, vt, *Accipio te in meam*, verè contrahi matrimonium, vt constat ex cap. pænult. de Sponsalibus; quia illis verè significatur traditio corporum de præsentibus.

Est tamen difficultas, an illis, quando additur aliquid de futuro, vt, *Accipio te in meam ex crastino*, seu *in crastinum*, contrahatur matrimonium, an sponsalia.

Sancius lib. 1. disp. 18. & Petrus de Ledesma quaest. 4.5. artic. 3. dub. 1. docent, prædictis verbis contrahi sponsalia, non matrimonium; quia ratione prædicti additi efficiunt sensum de futuro.

Egidius verò disp. 21. nu. 37. & Bartholomæus de Ledesma 2. p. 4. qu. 47. art. 3. docent, dictis verbis contrahi matrimonium, & non sponsalia, & merito, quia sensus illorum est: *Nunc volo*, seu *consentio*, vt ex crastino die sis mea; quo non promittitur matrimonium, sed traditur corpus pro crastino die, vt ex crastino die sit alterius; ac proinde fit matrimonium de præsentibus, quamuis eius effectus (nempe traditio) suspendatur vsque ad diem crastinum, ita vt adueniente crastino die, sine nouo consensu fiat traditio; quia dictis verbis significatur consensus de præsentibus in traditionem crastina die ex vi illius solius: sicut his, *Do tibi librum in crastinum diem*, quæ distincta sunt ab his, *dabo tibi librum crastino die*; quia his promittitur consensus futura traditionis libri, prioribus verò significatur consensus præsens traditionis futura.

Circa verba verò de futuro simpliciter sumpta, absque addito, & non significantia executionem alicuius actus matrimonialis, vt, *Accipiam te in meam*, certum est, eis non contrahi matrimonium, vt patet; contrahi tamen sponsalia, non minus quam verbis promissionis, quia communiter accipiuntur vt promissionis: quod etiam est verum, quamuis eis addatur aliquid de præsentibus, vt, *Ex nunc te accipiam in meam*; quia his verbis neque præsupponitur neque implicite significatur consensus de præsentibus, sed tantum de futuro.

Circa verba verò de futuro, quibus additur aliquid de præsentibus, & significantia executionem alicuius actus matrimonialis, vt, *Ex nunc tractabo te sicut uxorem*, aut *ex nunc habeo te in meam*, conueniunt Doctores, eis contrahi matrimonium, vt constat ex cap. Ex parte. 9. de Sponsalibus, quia eis fit tacite traditio; quia nequit ex tunc haberi & tractari tamquam vxor, nisi ex tunc fiat vxor, quæ antea non erat vxor.

Est tamen difficultas, an dictis verbis de futuro significantibus executionem, sumptis absque addito de præsentibus, vt, *Habeo te in meam*, aut *eris mea*, aut *tractabo te sicut uxorem*, contrahatur matrimonium, an sponsalia.

Siluester v. Matrimonium. 2. quaest. 9. Emanuel Rodriguez, & alij docent, eis contrahi matrimonium, quia eis significatur executio actus matrimonialis, nempe habitio seu possessio vxoris, quæ præsupponit traditionem corporum factam.

Sancius verò, & Egidius vbi supra, & alij docent, illis contrahi sponsalia, & non matrimonium, & merito: quia illis tantum significatur habitio de futuro, quæ quamuis supponat traditionem corporum de præsentibus, sed non tunc factam, quando proferuntur verba, sed postea faciendam.

Circa illa verba, *Volo tecum contrahere*, & *volo te habere in uxorem*, etiam est difficultas, quid eis fiat.

Cardinalis in c. Ex literis. 7. de Sponsalibus docet, eis fieri matrimonium. Sancius docet illis fieri sponsalia, quia ad eorum verborum veritatem sufficit, quod proferens velit illam postea esse uxorem ipsius. Paludanus docet, illis, quæ solum significant initium actus, vt, *Volo tecum contrahere*, fieri sponsalia; illis verò, quæ significant executionem, vt, *Volo te habere in uxorem*, fieri matrimonium. Rebellus lib. 4. quaest. 3. & Egidius num. 26. docent, dictis verbis nihil fieri, quia ad eorum veritatem sufficit desiderium postea ducendi, aut habendi illam in uxorem, quo neque fit matrimonium, neque sponsalia.

Nos verò existimamus, dicta verba esse æquiuoca; quia illis potest significari consensus de præsentibus in corporum traditionem, & consensus de futuro, seu consensus in promissionem futurae traditionis, quod idem est, & etiam nudum desiderium postea contrahendi: ac proinde dictis verbis potest pro voluntate contrahentium fieri aut matrimonium, aut sponsalia, aut nihil; quia si proferens velit significare consensum de præsentibus, & alter id intelligat, & e contra, fiet matrimonium; & si velit alteri offerre fidem matrimonij, & alter id intelligat, & e contra, fiet sponsalia; & si solum velit significare simplex desiderium postea contrahendi, nihil fiet.

In foro autem iudiciali, in quo non cognoscitur intentio, sed res ex verbis discernitur, ex prædictis verbis secundum se iudicabitur nihil fuisse factum; quia ad eorum veritatem sufficit desiderium postea contrahendi, quo nihil fit. Addidimus secundum se, quia ex dictis verbis, si proferantur quando post tractationem de matrimonio conuenitur ad illud contrahendum, iudicabitur à iudice matrimonium factum; & iudicabitur facta fuisse sponsalia, si verba proferantur, quando post tractationem de sponsalibus conuenitur ad id.

Circa

55 Circa verba negativa, quibus additur particula exceptiua, difficultas est, an eis, quando sunt de presenti, vt, *Nullam ducō nisi te*, fiat matrimonium; & quando sunt de futuro, vt, *Nullam ducam nisi te*, fiant sponsalia.

Paludan. Paludanus in 4. distinct. 27. quæst. 1. Adrianus, & alij docent, dictis verbis de presenti fieri matrimonium, & de futuro fieri sponsalia; quia sensus eorum verborum est exceptiuus, id est, *Nullam aliam ducō, & te ducō*, quo contrahitur matrimonium; & *Nullam aliam ducam, & te ducam*, quo contrahuntur sponsalia.

Sancius. Sancius disp. 19. Egidius num. 29. & alij docent, dictis verbis neque fieri matrimonium, neque sponsalia; quia sensus eorum est conditionalis, id est, *Si aliquam ducō, te ducō*, quo nihil fit, & *Si aliquam ducturus sum, te ducam*, quo tantum contrahitur obligatio non ducendi aliam, sed illam, si aliquam ducturus est.

Nos tamen existimamus, dictis verbis de presenti fieri matrimonium, & verbis de futuro non fieri sponsalia.

56 Pro cuius declaratione supponendum est, particulas *nisi* & *præter*, & reliquas exceptiuas, aliquando efficere sensum non purè exceptiuum, sed quasi conditionalem; vt quando dicitur ab

August. Augustino allegato in Regula Peccatum, *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*, id est, non dimittitur peccatum, si non fiat restitutio; & quando dicitur, *Nullam ingrediari Religionem, nisi sancti Francisci*, id est, si aliquam ingressurus sum, illam ingrediari.

Id autem regulariter contingit, quando verbum præcedens nequit commodè afficere rem positam post particulam *nisi*, vt in priori exemplo; aut si potest, vt in posteriori, quando res de qua agitur est incerta, aut dubia: aliquando verò (& non rarò) efficere sensum purè exceptiuum, vt quando Luc. 11. dicitur,

Luc. 11. *Signum non dabitur eis, nisi signum Ione Prophete;*

Matth. 14. & Matth. 14. *Leuantes oculos neminem viderunt, nisi solum Iesum;* & quando dicitur, *Nullus currit nisi Petrus*; & tunc, quando particula exceptiua adiungitur negationi, affirmat, vt in exemplis proxime dictis; quia tunc excipit sequentem terminum à dicta negatione, & consequenter affirmat, sicut quando adiungitur affirmationi, negat, vt quando dicitur, *Omnes currunt, præter Petrum*; quia tunc excipit terminum sequentem (nempe Petrum) à dicta affirmatione, & consequenter negat. Id autem regulariter contingit, quando agitur de re cuius communiter habemus scientiam, & non dubitationem; vt sunt res præteritæ & præsentis, præsertim à nobis aut à personis nobis notis factæ, & quam verbum præcedens commodè afficere potest.

57 Hoc ergo supposito, prior pars probatur, quia his verbis, *Nullam aliam ducō nisi te*, nequit commodè effici sensus conditionalis, sicut neque his, *Nullam aliam duxi nisi te*; sed exceptiuus (quia verbum præcedens potest commodè afficere rem positam post particulam exceptiuam, & res de qua agitur, est cognita à proferente) & consequenter sensus est affirmatiuus respectu termini sequentis, ita vt sensus sit, *Nullam aliam ducō, sed te*, quo fit matrimonium.

Posterior pars probatur, quia his verbis, *Nullam aliam ducam nisi te*, nequit commodè effici sensus exceptiuus, sed conditionalis, sicut neque

his, *Nullam Religionem ingrediari nisi S. Francisci*, & *Nullus currit, nisi Petrus*; quia sensus est, *Si aliquam ducturus sum, te ducam*, quibus verbis tantum contrahitur obligatio sub conditione ducendi illam, si aliquam ducturus est.

Est tamen aduerendum, quibuscumque verbis aut signis, quibus contrahentes ratione aliquam circumstantiarum sibi exprimunt consensum de presenti, aut de futuro, contrahi matrimonium aut sponsalia; etiam si verba aut signa id non significent ex communi impositione, neque ex consuetudine, neque ex præuia aliqua conuentione contrahentium; quia tunc verè reperitur exterior expressio consensu, quæ (quantum ex hoc) sufficit ad contrahendum.

DIFFICULTAS XIV.

Qui possint Sponsalia contrahere.

Quamuis vsus perfectus rationis, qui ad valorem sponsalium requiritur, iusticiæ Iure naturali ad eorum valorem, Iure tamen positio Ecclesiastico ad eorum valorem requiritur septennium completum, vt disponitur aut dispositum supponitur in c. *Literas* 4. & in c. *Accusatus*, & in c. *Ad dissoluendum* 13. de Sponsal. in pub. in Decretalibus, & in c. vnico eodem tit. in 6. Id autem sic fuit Iure Ecclesiastico dispositum, quia regulariter ante eam ætatem non est sensus rationis perfectus, qui Iure naturali requiritur ad valorem sponsalium, & cuiuscumque alterius contractus: & quia iste vsus Iure naturali requiritur, eo non existente, dicta ætas non sufficit ad valorem sponsalium.

Est tamen difficultas Primò, An ad valorem sponsalium requiratur septennium Mathematicè completum, an sufficiat esse completum moraliter, vt quando alicui deficiunt quindecim dies plus minùve.

Sotus in 4. distinct. 27. ar. 2. & Rebellus lib. 4. quæst. 5. docent, sufficere septennium moraliter completum; quia quod parum distat, nihil distat videtur.

Sancius verò libro 1. disputat. 16. Egidius disputat. 21. num. 51. & Basilius lib. 12. cap. 5. docent, requiri septennium Mathematicè completum, & merito: quia sicut pretium rei Iure præscriptum consistit in indiuisibili, ita etiam ætas Iure præscripta; quia idè Iure præscribitur, quæ quisquam possit illa suo priuato iudicio mutare, posset autem, si illa, postquam Iure præscripta sunt, non consistere in indiuisibili. Vnde Regula prædicta, *Quod parum distat, nihil distat videtur*, non habet locum in termino præscripto à Iure, quia eo ipso consistit in indiuisibili, & ad id præscribitur. Id verò quod ait Basilius, nempe sufficere vltimum diem septennij esse inceptum, falsum est; quia quousque completum sit, non est septennium Mathematicè completum, nec in indiuisibili consistens.

Secundò est difficultas, An in sponsalibus malitia suppleat ætatem. In presenti autem malitia nihil aliud est, quam discretio, seu vsus rationis perfectus. Est ergo difficultas, An quando ante septennium est vsus rationis perfectus, sponsalia fiant validè ante illud.

DIFFICULTAS XV.

Verum Sponsalia coacta, seu ex metu facta, sint nulla.

Sancius lib. 4. disp. 19. & Glossa in c. *Ex literis*. Sancius. De Desponsat. impuberum, docent, sponsalia, Glossa. metu graui iniusto facta, esse nulla; Henriquez vero 11. de Matrimonio c. 9. Aegidius disp. 28. nu. 7. Henriquez. docent, sponsalia sic facta esse valida. Aegidius.

Nos tamen existimamus, non esse valida ad obligandum ex fidelitate, esse tamen ad obligandum ex iustitia. Et in primis non esse valida ad obligandum ex fidelitate, seu non esse valida in ratione promissionis, probatur; quia fides extorta praeteritum a promissario, non est necessarium seruanda. Esse vero valida ad obligandum ex iustitia, seu in ratione contractus, probatur; quia contractus sponsalitijs sic factus, non est inualidus iure positiuo, adhuc c. *Ex literis*. de Desponsat. impuberum, quamuis in eo supponatur, patienti coactionem, seu iniustitiam, liberum esse rescilire ab eo contractu: neque est inualidus iure naturali, seu ex natura rei; quia duo, quae iure naturali sufficiunt ad valorem cuiuscumque contractus, nempe voluntarium simpliciter, & titulus, reperiuntur in dicto contractu; quia in primis in eo reperitur voluntarium simpliciter (quamuis admixtum cum inuoluntario secundum quid) quod, quantum est ex parte voluntarij, sufficiens est ex natura rei ad quemcumque contractum; & etiam in eo reperitur titulus, quia in eo datur ius ad vnum corpus pro iure ad alterum.

Quod si persona coacta ad promittendum, non acceptet ius oblatum ab altero, dictus contractus non erit validus ex defectu tituli, quia non fit pro iure in corpus alterius accepto, neque titulo liberalitatis, quia fit coacte: imò quamuis semel acceptet ius, & sic fiat valide contractus, potest tamen postea a persona coacta dissolui & distrahi, cedendo iuri acceptato ob iniustitiam grauem illatam, ad extorquendam promissionem (vt significatur in dicto c. *Ex literis*: sicut etiam ob iniustitiam grauem superuenientem sponsalibus iam factis, potest iniustitiam patiens sponsalia dissoluere, cedendo iuri sibi collato, & auferendo quod ipse contulit, ob facilitatem dissolutionis contractus sponsalitijs, cum sit contractus inchoatus, & non perfectus, tendens, quasi via, ad alium contractum.

Quomodo vero promissio matrimonij, ob coactionem nulla, obliget ratione iuramenti superadditi, obligatione religionis, dicemus Disp. vi. vbi etiam dicemus, ratione iuramenti quoad nullam obligationem validari.

DIFFICULTAS XVI.

Verum Sponsalia clandestina sint valida & licita.

Sponsalia dicuntur clandestina, quae non fiunt coram Parocho & alijs duobus aut tribus testibus.

Circa prius Matienzo lib. 5. Recopilationis tit. 1. Albornoz, & Menochius docent, esse nulla. Albornoz. Probari autem potest Primò ex L. *Oratio*. ff. De sponsalibus, vbi dicitur: *Oratio, quae quasdam nuptias Senatorum inhibuit, de sponsalibus nihil locuta est.* rectè tamen dicitur, sponsalia in his casibus ip-

Nn

10

Sancius, Sotus, Aegidius, Rebellus, & Basilij partem affirmatiuam tuerentur, quia in matrimonio malitia supplet aetatem iure positiuo requisitam quatuordecim annorum in puero, & duodecim in puella; ergo etiam in sponsalibus, quae sunt quaedam matrimonij inchoatio.

Abbas vero in cap. *Immunis*. 3. de Sponsalibus, Angelus v. *Sponsalia*, num. 5. & Rosella v. *Impedimentum*, partem negatiuam tradunt quam etiam Vasquez interrogatus amplexus est, & merito; quia alijs dispositio iuris, praescribens septennium, esset frustrà; quia ex vna parte, quando est vsus rationis perfectus ante septennium, validè fiunt sponsalia secundum aduersarios; & ex altera, quando non est talis vsus rationis, etiam post septennium completum, non fiunt validè: ergo ad nihil deseruit dicta dispositio, quia si malitia supplet aetatem, sponsalia eodem modo fiunt, aut non fiunt validè, siue ea dispositio extet siue non extet.

Ratio autem à priori est, quia quamuis pro matrimonio iure ipso fiat exceptio malitiae supplētis aetatem, non tamen pro sponsalibus; ergo abq; iure, imò contra ius ipsum absolute absque exceptione requirens septennium ad valorem sponsalium, admittitur dicta exceptio, quae non fuit facta à iure; quia frustra fuisset facta dicta praescriptio aetatis pro sponsalibus, quae non fit frustrà in matrimonio: quia malitia supplens aetatem in matrimonio, non tantum est vsus rationis perfectus, vt est in sponsalibus, sed etiam potentia ad generandum expedita, quae non solet esse expedita ante aetatem requisitam pro matrimonio; ac proinde, si ante eam est vsus rationis perfectus, & potentia expedita, validè fiet matrimonium, & post eam etiam validè fit, si sit vsus rationis perfectus, quamuis non sit potentia ad generandum expedita. Ex quo constat ad rationem aduersariorum.

Tertiò est difficultas, An qui ante septennium contrahunt sponsalia, peccent.

Nauarrus cap. 22. n. 31. Rebellus & Rosella docent, peccare, & mortaliter, nisi id exigat bonum pacis; quia in cap. *Vbi*. 2. de Desponsat. impub. id prohibetur, nisi quando id exigat bonum pacis.

Sancius vero disp. 17. Aegidius num. 54. & Basilij docent, praedictos non peccare, adhuc venialiter, & merito: quia quamuis supra dictis Iuribus sponsalia ante septennium facta irritentur, nullibi tamen prohibentur, adhuc in dicto cap. 2. de Desponsat. impub. quia in eo tantum prohibetur fieri matrimonium ante aetatem iure canonico requisitam, nisi vrgentissima necessitate interueniente, vt bono pacis, & non sponsalia; quia in eo tantum prohibetur, quod aliqui coniungantur ante aetatem à iure requisitam; sponsalia autem non coniungunt, sed tantum matrimonium, quia eo solo fiunt coniuges. Quod autem sponsalia fiant ante aetatem requisitam ad eorum valorem, nihil refert vt fiat peccatum; quia in sic contrahendo contra nullam virtutem fit.

Est tamen peccatum mortale, vt contra Sancium docent Rebellus & Aegidius, ante aetatem iure canonico requisitam matrimonium contrahere, nisi quando ex vrgentissima necessitate, vt boni pacis, toleratur (id est approbatur) ab Ordinario, quia id est quid graue, & in dicto cap. 2. prohibitum, nisi in dicta necessitate facta licentia ab Ordinario, de quo iterum Disp. xx11. Diffic. x11.

fo Iure nullius esse momenti, ergo eo ipso, quod Tridentinum irritauit matrimonia clandestina, etiam censetur sponsalia clandestina irritasse. Secundò, quia inhabilis ad matrimonium, etiam est inhabilis ad sponsalia; sed post Tridentinum, ubi publicatum est, homines sunt inhabiles ad clandestinè contrahendum matrimonium, ergo etiam ad clandestinè contrahenda sponsalia.

67 Sancius verò disp. 12. & communiter Doctores docent, sponsalia clandestina esse valida: quod etiam sentit Congregatio Cardinalium apud Rebellum nu. 49. dum dicitur, *decretum Tridentini, quo statuit, ut matrimonium fiat coram Parocho & aliis testibus, non habere locum in sponsalibus*. Et ratio ne probatur, quia sponsalia clandestina non sunt irrita Iure naturali, ut patet, neque aliquo Iure positivo; quia si aliquo, maximè prædicto Tridentini; eo autem non irritatur, nisi matrimonium, ut patet; ergo.

Ad priorem ergo rationem aduersariorum, desumptam ex L. Oratio, respondemus, orationem, seu legem prohibentem matrimonium, etiam vitare promissionem efficiendi matrimonium, eo modo quo matrimonium prohibetur effici; quia eo ipso promissio est rei illicitæ seu prohibita, ac proinde promissio contrahendi clandestinè matrimonium est nulla (particula clandestinè cadente supra contrahere matrimonium, non supra promissionem:) quia contrahere clandestinè matrimonium, est prohibitum; promissio tamen clandestina contrahendi solemniter & publicè matrimonium, non est nulla, sed valida. & in dicto sensu, qui est inhabilis ad matrimonium, etiam est inhabilis ad sponsalia, seu ad promissionem contrahendi matrimonium, eo modo quo contrahitur inualidè. Ex quo patet ad posteriorem rationem.

68 Circa posterius Paludanus in 4. dist. 28. q. 1. a. 2. Siluester & alij docent, sponsalia clandestina esse illicita (imo Caietanus in Summa, & Armilla v. Sponsalia, existimant esse peccatum mortale.) Et probari potest, quia matrimonium clandestinum prohibitum est in cap. finali, de Clandestina desponsat. & in Tridentino sess. 24. de Reformatione matrimonij, cap. 1. Ergo etiam censetur prohibita sponsalia clandestina, iuxta dictam L. Oratio; quia prohibito aliquo actu, censetur prohibita omnia quæ ad illum ordinantur.

69 Sancius verò lib. 1. disp. 13. Salcedo, & plures alij docent, sponsalia clandestina non esse illicita (quod etiam declarauit Congregatio Cardinalium apud Rebellum nu. 56.) quia non sunt prohibita Iure naturali, ut patet, neque Iure aliquo positivo de ipsis specialiter lato, quia non extat. Ex eo autem quod matrimonium clandestinum sit prohibitum, tantum fit, sponsalia ordinata ad matrimonium clandestinum, quamuis sint publica, esse prohibita, & id tantum continetur in dicta L. Oratio.

De sponsalibus autem conditionatis, seu factis sub conditione, quæ & quando, & quomodo obligent, dicemus Disp. VII. ubi agemus de matrimonio conditionato.

DIFFICULTAS XVII.

Utrum, qui tenetur implere Sponsalia, & non vult, cogendus sit per Iudicem.

Svponimus, sponsalia absque termino præfixo facta, implenda esse, quando alteruter ex sponsis

petat (si tunc commodè fieri possit) quod generale est omnibus contractibus. Et id est, quando facta sunt præfixo aliquo termino, eo impleto. Quod si neuter petat, differri potest impletio, nisi aliquis eorum ex timore aliquo, adhuc reuerentiali, aut ex obliuione, non petat; quia si ob timorem vel ob obliuionem non petat, ei sunt implenda, quia tunc non differt liberaliter solutionem sibi debiti.

Est ergo difficultas, An quando tempore debiti alter non vult implere, altero petente, cogendus sit à iudice ad impletionem; quia in foro conscientie cogendus est à Confessario, ita vt absolueretur nisi sit, quando sponsalia obligant ex iustitia, vt regulariter obligant, quia in non implendo peccat continuè mortaliter, quousque impleat.

Circa hanc difficultatem Doctores variè opinati sunt. Quia sunt qui absolute docent, nolentem non esse cogendum à iudice. quod significari videtur in cap. Requisiuit. 17. de Sponsalibus, ubi de quadam femina, quæ iurata matrimonium promiserat, dicitur: *Cum libera debeamus esse matrimonium, monenda est potius quam cogenda; cum coactione, difficiles soleant exitus frequenter habere*. Et sunt etiam, qui e contra absolute docent, nolentem implere sponsalia, cogendum esse à iudice, quod nonnulli limitant, vt tantum sit verum, quando sponsalia sunt iurata, & significari videtur in c. Ex litteris. 10. de sponsalibus; ubi de quodam viro, qui iuratus matrimonium promiserat, dicitur: *Quia periculosum est contra iuramentum venire, mandamus vt eum moneas, & si monitus non acquieverit, compellis, vt ipsam (nisi rationabilis causa obstituerit) in uxorem ducat*.

Sancius verò lib. 1. disput. 29. Agidius disp. 22. dub. 2. & communiter Doctores docent, nolentem recusantem implere sponsalia, adhuc non iurata, per se cogendum esse à iudice; aliquando tamen per accidens non esse cogendum, quamuis sponsalia sunt iurata, quando videlicet ex matrimonio prudenter timetur malus exitus.

Et in primis, quod per se (id est escluso periculo mali exitus) cogendus sit, quando sponsalia sunt iurata, expressum est in dicto cap. Ex litteris, & ratione constat: quia ad iudicem, præsertim Ecclesiasticum, maximè pertinet, cogere ad impletionem iuramenti, cum eius violatione maximè inhonoretur Deus. Et quod etiam cogendus sit, quamuis sponsalia non sint iurata, etiam constat; quia ad iudicem pertinet, compellere vt vnique petenti reddatur debitum, præsertim ex iustitia. Quod patet in cap. Ex litteris, prædictæ coactionis facienda non reddatur alia ratio, quam iuramentum non obstat, vt dicatur, non esse cogendum ad sponsalia non iurata implenda; quia in eo non negatur, obligationem ex sponsalibus, prout sponsalibus, coactam, non sufficere vt iudex compellat; sed adducitur solum iuramentum pro causa, quia erat sufficiens, & maior quam promissio vt promissio.

Quod verò per accidens, quando timetur periculum mali exitus, non sit cogendus ad impletionem sponsalia, adhuc iurata, expressum est in dicto c. Ex litteris; in quo etiam est sermo de sponsalibus iuratis, quia in eo dicitur, nolentem esse compellendum, nisi rationabilis causa obstituerit: periculum mali exitus, est causa satis rationabilis, obstitens coactioni. Et ratione constat, quia iudex non debet, imò tenetur abstinere à coactione, quando ea

ea timetur grauius malum, quod possit Rempublicam turbare aut scandalizare; ergo quando ex matrimonio coacto timetur malum grauius, quam sit non implere sponsalia, vt quando timentur perpetuae rixae, aut fictio matrimonij, aut desertio vxoris, nolens non est cogendus.

Sancius. Vnde (vt optime Sancius & Aegidius) quando iudex nolentem admonuit, & excommunicauit, non debet contra eum (si pertinax est) vltra procedere, sed eum absolueret; quia ex matrimonio sic coacto nequit non timeri grauius damnum: quod verum est, quidquid dicat Basilius, etiam si dictum periculum, aut alia rationabilis causa, non deobliget nolentem.

Basilius. Capitulum ergo *Requisitum*, in quo dicitur, sponsam reculantem monendam esse potius, quam compellendam, intelligitur de compulsionem seu coactionem extraordinariam; quia ex matrimonio extraordinarie coacto, exitus difficiles frequenter eueniunt; ac proinde non aduersatur dicto c. *Ex literis*, vbi dicitur, nolentem compellendum esse, nisi rationabilis causa obstitat, qualis est prudens timor mali exitus.

DIFFICULTAS XVIII.

Virum possit apponi poena iniuste resiliendi a contractu sponsalium.

75 **C**onueniunt communiter Doctores, poenam appositam, etiam iniuste, resiliendi ab sponsalibus, esse nullam, & non obligare, quod non tantum habetur in Iure ciuili in *L. Titia*. 134. ff. De verborum obligationibus, & in *L. Mulier*. 5. C. De sponsalibus, & in *L. 39. Castellae*, tit. 1. i. partit. 5. sed etiam in Iure canonico, in c. *Gemma*. 29. de Sponsalibus; quod ius non solum habet locum in appositione poenae sponsalibus inualidis (vt vult Basilius c. 19.) sed etiam in appositione poenae sponsalibus validis; quia in dicto c. *Gemma*, etiam si casus fuerit appositionis poenae sponsalibus inualidis, ex defectu etatis; decisio tamen, & ratio decisionis absoluta est, & generalis.

Basilius.

Prædicta autem dispositio non tantum habet locum in appositione poenae inter ipsos contrahentes, & etiam inter eorum parentes (in quo communiter conueniunt Doctores); sed etiam inter alios, qui iure propinquitatis sponso attingunt, imò inter strictè sponso rum amicos, & inter eos quibus sponsi subditi sunt, & inter eos a quibus sponsi pati possunt graue aliquod damnum, vt docent Sancius disp. 30. & alij; quia in dicto c. *Gemma*, generaliter reprobat poenam, qua contrahentium libertas impediri possit; poena autem inter quoslibet, ex dictis, impedire potest libertatem contrahentium.

76 Prædicta dispositio etiam habet locum, quamuis poena appositae sit modica (vt contra Ioannem Andream, & alios docent Sancius disp. 30. & Couarr. 4. Decret. 2. par. c. 3. §. 7.) quia dictis Iuribus poena absolute reprobat; poena autem, quamuis modica, est vera poena, & aliquantulum impediens libertatem.

Sancius.
Couarr.

Addunt Sancius, Filliucius, & Ochagauia, iuramentum, additum appositioni poenae, non obligare ad ipsius poenae solutionem; quia eam soluere, sit approbare appositionem poenae prohibitam, seu illicitam. Immerito tamen (vt optime Lessius c. 17. dub. 7. & Aegidius disp. 22. n. 24.) quia, quamuis appositio poenae esset illicita seu prohibita (quod non probatur, quamuis sit nulla) solutio tamen poenae non est prohibita; quia non est prohibita ratio-

ne sui, vt patet, neque ex eo quod sit solutio poenae quae sit illicitè appositae, etiam si hoc admittamus: quia etiam solutio pecuniae, oblatae homicidae, quae conductus est ad homicidium patrandum, est licita, quamuis conductio fuerit illicita, quia ex eo non approbatur conductio, sed satisfactio obligationi, relicta ex conductio; iuramentum autem obligat, quoties licitè impleri potest, vt dicitur in c. *Debitores*. 6. & in c. *Si vero*. 8. de Iureiurando. Prædicti autem iuramenti impletio licita est, quia non est prohibita Iure aliquo positio, vt patet; neque naturalis, quia neque ex eo approbatur appositio poenae, neque impletio illius directè nocet bono publico, quamuis ei non sit expediens, quod non sufficit, vt iuramentum illius non obliget; sicut etiam non sufficit, vt iuramentum factum latroni inuadenti, dandi illi pecunias, non obliget. Poenam tamen, solutam a nolente implere sponsalia, non poterit alter retinere (quidquid dicant Lessius & Aegidius) Lessius. quia eam nullo titulo retinere potest, sicut neque Aegidius. vltarius, neque latro qui accepit pecunias sibi extortè promissas, quamuis cum iuramento.

In Nouella autem 18. Imperatoris Leonis, vbi dicitur, *Quod consuetudine placuit, vt in sponsaliorum reprobationibus poena immineret his qui reprobare Leonis.* *instituerent, id in legis auctoritatem collocamus*, non tamen est sermo de imminencia poenae appositae, quam infligendae a iudice ob violationem sponsalium, quia verè potest a iudice infligi violanti sponsalia.

Obseruandum est (vt optime Sancius disp. 30. n. 15.) posse inter contrahentes conueniri, vt qui iniuste resiliat, recompenset alteri damnum quod ei emergerit; ex eo quod facta sint sponsalia, & etiam lucrum, ob eadem facta, ei cessans; quia hæc recompenratio non est poena quae Iure positio irritatur; sed recompenratio Iure naturali iustitiæ debita; non tamen, vt recompenset lucrum diuitiarum, quod ex matrimonio, cuius erat promissio, acquirendum erat; quia ad istud lucrum non habet ius, nisi post factum matrimonium; ac proinde conuentio recompenrandi illud esset appositio poenae.

79
Sancius.

DIFFICULTAS XIX.

Virum in Sponsalibus possint tradi arrhae amittendae ab iniuste resiliente.

80 **A**rrhae in presenti sumuntur pro pignore, quod inter sponso s datur in signum implendi sponsalia, quod vulgò appellatur *senal*.

Circa difficultatem ergo conueniunt Doctores, posse in sponsalibus tradi arrhas, amittendas ab iniuste resiliente, & merito: quia nullo Iure impeditur, imò id approbatur Iure ciuili, *L. Arrhae*, & *L. final*. C. De sponsalibus, & *L. 1. Castellae*, tit. 1. i. par. 4. Ratio congruentiae, ob quam facta est lex irritans appositionem purae poenae, & non traditionem arrharum, est, quia traditio arrhae ex se & regulariter multò minus impedit libertatem, quam appositio poenae; quia, ceteris paribus, timor amittendi arrhas, vt pote iam traditas, & non soluendas, minor est, quam soluendi poenam appositam, vt pote nondum traditam. Cui accedit, quod regulariter arrhae traditio, vt pote rei quae de presenti datur, est minor, quam appositio poenae, vt pote rei quae promittitur in futurum.

Est tamen difficultas, Primò, an arrha possit validè constitui, & tradi in quacumque quantitate. *Rosella.* *Angelus.* *Siluester.* *Rosella v. Sponsalia* n. 17. Angelus & Siluester docent, Nn 2

docent, non posse validè tradi in tam magna quantitate, vt (considerata conditione contrahentium) impediatur eorum libertas; quia tunc currit ratio legis, quæ poenam irritat.

Bartolus. Bartolus ad L. *Tuna*, De verborum obligationibus (quæ nonnulli Iurisperiti sequuntur) docet, arrhas non posse validè constitui in quantitate excedente quantitate dotis (id est donationis propter nuptias); quia dissolvens matrimonium, apud Romanos tantum amittebat dotem; ergo æquum non est, vt sponsalia non implens, quæ sunt minoris momenti quam matrimonium, incurrat maiorem amissionem.

Sancius. Sancius verò disp. 25. **Ægidius** disp. 22. n. 15. & **Couarruias** 4. Decret. 2. p. c. 3. n. 7. docent, arrhas posse validè constitui, & tradi in quacumq; quantitate, absq; limite, & merito: quia traditio arrharum, nullo Iure reprobata, imò Iure ciuili approbata, nullo Iure restringitur seu limitatur; ergo possunt validè in quacumq; quantitate tradi & constitui.

82 Quòd autem arrhæ in magna quantitate aliquomodo impediunt libertatem, non obstat, vt in ea possint validè constitui; quia quamuis hæc ratio mouerit ad statuendam legem irritantem puram poenam, non tamen mouit ad irritandas arrhas, adhuc in magna quantitate; quia in hac rarè constituntur, ad quod non attendunt leges.

Quòd verò in sponsalibus (quando traduntur in quantitate excedente dotem) maior amissio incurritur, ob non impletionem eorum, quam olim ob dissolutionem matrimonij, nō est contra æquitatem; quia tunc amissio dotis incurrebat, tamquam poena, & lege præscripta; quod durius est, quam incurere amissionem arrharum, etiam excedenti dotem; quia harum amissio non incurritur tamquam poena per legē inflictā, sed tamquam amissio rei propria sponte traditæ, & facta non per legem, sed ex propria voluntate Addimus, Iure ciuili Castellæ arrhas non posse excedere decimam partem bonorum dantis illas, vt constat ex L. 1. tit. 2. lib. 3. fori, quæ approbatur L. 2. tit. 2. lib. 5. Nouæ Recopilationis, & habet vim in sponsalibus non baptizatorum.

83 Secundò est difficultas, An arrhæ tradi & constitui possint in re immobili, vt in fundo, sicut etiam in re mobili, vt in pecunia.

Bartolus. Bartolus & Rosella vbi supra, partem negatiuā teneant, Primò, quia L. final. C. De sponsalibus, approbans traditionem arrharum, loquitur de illis in quantitate numerata. Secundò, quia arrhæ aliquando duplicari debent ab accipiente illas, quod nequit fieri (saltem commodè) nisi in quantitate numerata.

Sancius. Sancius verò, **Couarruias** & **Ægidius** vbi supra, partem affirmatiuam amplectuntur, & merito: quia arrharum traditio, in re immobili, nulla lege reprobatur; quamuis in dicta Lege tantum fiat mentio earum in quantitate numerata. Et duplicatio arrharum, quando necessaria sit, poterit fieri restituendo rem immobilē, & reddendo valorem illius.

84 Tertiò est difficultas, An arrhæ possint validè ab utroque contrahente constitui.

Bartolus. Bartolus, Angelus & Rosella partem negatiuam tradunt, quia quando traditio arrharum est mutua, videtur superflua; quia superflue datur id, cui æquiualens recipitur.

Sancius. Sancius verò & **Couarruias** partem affirmatiuam teneant, & merito: quia ex vna parte mutua

arrharum traditio, nullo Iure irritatur, & ex altera non est superflua; quia iniuste resiliens, amittit arrhas à se traditas, & tenetur sibi traditas restituere.

DIFFICULTAS XX.

Ad quem pertineant arrhæ.

Conueniunt Primò Doctores contra Henricum, quando matrimonium promissum sit, arrhas traditas redire ad eum qui eas tradidit, quia arrhæ sunt quasi pignora, quæ non amittuntur, quando contractus (in cuius signum dantur) celebratur: & quando matrimonium promissum non fit ob culpam eius qui tradidit arrhas, illas amittere, & pertinere ad eum cui fuerint traditæ, nō verò quando iuste resiliat. Conueniunt Secundo, cum cui traditæ fuerint (si iniuste resiliat) teneri illas restituere ei qui illas tradidit, vt patet, imò in L. final. C. De sponsalibus, decernitur, vt nō solum restituant arrhas, sed etiam reddat tantumdem de suo patrimonio; quod æquitati est conforme; vt sicut tradens arrhas exponitur amissioni earum (si iniuste resiliat) ita etiam, qui illas recipit, exponatur amissioni tantidem, præter ipsas arrhas acceptas. Et hæc videtur intentio contrahentium (saltem tacita) quia id est in vsu, orto ex dicta L. *Quamuis*, quod obligante vbiq; nisi in terris Imperio subditis, in sponsalibus non baptizatorum, in qua exceptio minor vincti quinq; annorum, vt tantum teneatur restituere arrhas acceptas, & non reddere tantumdem; & ob id ea videtur intentio, tam minoris cui traduntur arrhæ, quam contrahentis cum iplo minor.

Deinde in dicta L. final. decernitur, vt contrahentes possint inter se conuenire, quòd accipiens arrhas (nisi sit minor) si iniuste resiliat, reddat tripulum; id est ipsas arrhas, & bis, tantumdem; quod reddat quadruplum, id est, arrhas, & ter tantumdem.

Circa quod decretum difficultas est, An facta conuentione dicta, si accipiens arrhas iniuste resiliat, teneatur in conscientia, ante iudicis sententiam, reddere, nō tantum arrhas, sed etiam reliquum.

Nauius cap. 23. n. 68. & **Sancius** disp. 37. partem negatiuam teneant; quia intentio contrahentium videtur esse, vt dicta poena conuentionalis id est, ex conuentione appolita, non obliget ante iudicis sententiam.

Couarruias verò 4. Decret. c. 6. §. 8. **Ægidius** disp. 22. dub. 4. & **Basilius** c. 19. partem affirmatiuam tradunt, & merito: quia ex vna parte, sola pactum conuentione fieri potest, vt poena debeat ante iudicis sententiam, vt patet; & ex altera, intentio contrahentium est, vt poena sit debita ante illam. Quod constat Primò, quia conueniunt de solutione poenæ, nulla facta mentione sententiæ iudicis. Secundò, quia amissio arrharum est poena conuentionalis, nō minùs, quam redditio dupli, aut tripli præter arrhas; & tamen tam tradens quam accipiens arrhas intendunt eas amitti, & relinqui accipienti, ante iudicis sententiam; ergo etiam quòd illud duplum aut triplum reddatur, quia id ad minùs intendit tradens arrhas; quia hic non minùs intendit accipientem obligari, quam ipsemet obligatur; ac proinde etiam alter, si verè conueniunt, & conformantur.

Vnde non minùs accipiens arrhas, tenetur ante iudicis sententiam, ad tantum de æquiualens arrhis, præter restitutionem arrharum, vt contra **Sancium** docet **Ægidius**; quia illud tantumdem, etiam est poena

pœna conuentionalis, saltem ubi non obligat dicta Lex; imò etiam ubi obligat, non est purè legalis; quæ non solet antè Iudicis sententiam obligare.

Sed an pœna conuentionalis, bis tantidem, aut ter tantidem, & etiam semel tantidem (si est conuentionalis, vt nos existimamus) debeat solui ante petitionem partis, sub controuersia est inter Auctores nostræ opinionis: quia Couarruias, Aegidius & Molina docent, illam non deberi ante petitionem partis, sicut neque pœna legalis, id est per legem appositam.

Couarr.
Aegidius.
Molina.

88

Paludan.
Nauarra.

Paludan vero in 4. dist. 27. quæst. 1. & Petrus Nauarra lib. 3. de Restitut. cap. 2. dub. 10. docent, debere solui ante petitionem partis (nisi pars non petendo censetur remittere) & merito: quia debetur ex conuentione & contractu, ac proinde ex statim, sicut debitum ex aliis contractibus; & id est æquitati conforme, quia accipiens arthas, ex statim acquiritur in illas, & eas iuste retinet.

Obseruandum est, excepta appositione puræ pœnæ, quæ irritat in cap. Gemma, de Sponsalib. posse valide & licite sponsalibus adici alios contractus, quia nullibi reprobantur, vt contractum fidei iussoris, pro maiori securitate matrimonij efficiendi, & etiam pignoris, pro securitate artharum nondam traditarum, & etiam contractum habitandi in certo aliquo loco, cui contractui tenetur stare vir (nisi iusta causa mutandi locum superueniat) quod si vir absq; iusta causa mutet locum, vxor nō tenetur virum comitari, vt docet Sancius disp. 40.

DIFFICULTAS XXI.

Quæ sint impedimenta, quibus impeditur valor Sponsalium nondum factorum, ne valide fiant.

89

Conueniunt Doctores, non tantum defectum vsus rationis & ætatis, lute ipso requisita, impedire ne valide fiant sponsalia, vt diximus Difficul. xi. v. sed etiam omnia impedimenta, quibus personæ sunt inhabiles aut prohibita ad contrahendum matrimonium; quando sponsalia referuntur ad matrimonium faciendum; tempore inhabilitatis aut prohibitionis; vt quando promittitur matrimonium; faciendum ante legitimam ætatem, aut tempore impedimenti dirimentis, aut tantum prohibentis seu impediens; quia qui nequit valide contrahere, nequit valide promittere ipsum contrahere, tempore impedimenti ipsius contractus; & qui nequit licite contrahere, nequit etiam valide promittere ipsum contrahere, tempore prohibitionis ipsius contractus, quia promissio rei impossibilis aut illicita nequit esse valida. At quando sponsalia referuntur ad matrimonium faciendum tempore in quo non est futurum impedimentum, aut prohibitio matrimonij, erunt valida; quamuis ipsa fiant tempore impedimenti, aut prohibitionis matrimonij; vt quando quis ante pubertatem, septennio completo, promittit, se contracturum matrimonium post pubertatem; & quando quis durante voto castitatis promittit se contracturum matrimonium post cessationem voti.

Est tamen difficultas, An votum castitatis (& idem est de voto Religionis) ita se habeat ad sponsalia sequentia, quando facta sunt sub spe deflorationis virginis, cum effectu secuta, vt qui sic promittit matrimonium, teneatur illam ducere; an potius teneatur voto ipso. Et procedit, quando

virgo ignara erat voti; quia si conscia esset, non esset obligatio illam ducendi; imò neque refarciendi illi damnum; quia mala fide permittit sibi damnum illud inferri.

Sancius ergo disp. 45. & Rebellus lib. 4. qu. 8. sect. 7. docent, votum castitatis non impedire obligationem ducendi illam (intellige etiam cum animo consummandi) quod etiam sentiebat P. Vasquez. Et probari potest Primò, quia tunc facta est notabilis mutatio, qua impletio voti fit notabiliter durior, quia vouens post votum, intulit magnum damnum virgini ab ipso refarciendum; quod si refarciat illam ducendo, erit facile; difficile verò & durum, si impleat votum, & damnum alia via refarciat; votum autem non obligat, quado fit similis mutatio. Secundò, quia votum non obligat cum damno notabili debiti alteri ex iustitia, ergo qui sub spe matrimonij deflorauit virginem ignaram, etiam post votum emissum, tenetur illam ducere, non obstante voto; quia hoc impletur cum dāno notabili debiti virgini ex iustitia.

91

Sancius.
Rebellus.

Vasquez.

Nauarrus verò lib. 4. Consiliorum tit. de Sponsalibus, consil. 21. & Rodriguez tom. 1. Summæ Rodriguez, c. 208. nu. 11. & Vivaldus 3. part. cap. 14. nu. 64. Vivaldus. docent, votum castitatis impedire obligationem ducendi sic defloratam, ac proinde prædictum teneri voto, & merito: quia prædictus non tenetur illam ducere ratione promissionis, quia fuit nulla, vt pote rei illicitæ, ratione voti præsuppositi; neque tenetur ratione damni illati, quia huic satisfieri potest constitutione dotis, aut aliter; ergo non tenetur illam ducere, sed tenetur implere votum, & etiam alia via satisfacere dicto damno, quando necessaria sit satisfactio.

Quod si damno illato nequit alia via satisfieri, nisi eam ducendo (vt regulariter contingit, quando defloratio non caute facta à viro, aut ab eo publicata, virgo est infamata) tenetur illam ducere, ob posteriorem rationem aduersariorum; quia scilicet votum non obligat cum damno notabili debiti alteri ex iustitia. Addidimus, quando necessaria sit satisfactio; quia non semper est, tunc scilicet, quando deflorata non est infamata à viro, & æquè bene nubit, ac si deflorata non esset. Quod si ipsa absque rationabili causa à publicauit, & sic se ipsam infamauit, quo etiam non æquè bene nubit, nisi maiori dote; deflorator solum tenebitur ad satisfactionem damni deflorationis sufficientem, vt deflorata possit æquè bene nubere, ac nubere, si defloratio secreta esset; & facta nota ei cui nubit, vt absque fraude procedat, quia deflorata potest ei cui nubit id manifestare.

92

Ad priorem ergo rationem aduersariorum respondemus, tunc ob mutationem notabilem superuenientem, qua impletio voti fit notabiliter durior, cessare obligationem voti, quando ea mutatio non fuit voluntaria ei qui emisit votum, sed euenit inuitabiliter, quod non contingit in præsentia.

93

Ad posteriorem concedimus, votum non obligare, quando eius impletio futura est cum damno notabili debiti alteri ex iustitia. In præsentia autem casu impleri potest votum castitatis absq; damno deflorata, quando alia via, quam ducendo illam, potest ei satisfieri (vt sæpè potest) quia quando non potest, nisi eam ducendo, erit obligatio eam ducendi; & tunc votum non obligabit quoad redemptionem debiti coniugalitatis, etiam si quoad petitionem obliget, & quoad alios actus.